

Zdzisława ZACŁONA

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu

UCZENIE SIĘ W MAŁYCH GRUPACH W EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Streszczenie

Mądre i refleksyjne decyzje nauczyciela o planowaniu pracy grupowej w toku nauczania szkolnego związane są z jego świadomością psychologiczno-pedagogiczną, dotyczącą wieloaspektowych walorów edukacji. Znajomość przez nauczyciela korzyści oraz rozumienie sensu uczenia się w toku działania i poprzez działanie uczniów w klasowych grupach rówieśniczych sprzyjają realizacji zadań w dziecięcej współpracy oraz doskonałą sferę ich osobowego rozwoju – zarówno instrumentalną, jak też kierunkową. Artykuł dotyczy szkolnego uczenia się dzieci w małych grupach. Zaprezentowane w nim zostały wyniki wycinkowych badań diagnostycznych, dotyczące opinii nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej oraz dzieci z klas II i III szkoły podstawowej na temat zalet oraz wad uczenia się we współpracy na lekcjach realizowanych w organizacyjnej formie zajęć pracy grupowej.

Słowa kluczowe: młodszy wiek szkolny, uczenie się w małych grupach, opinie nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej.

LEARNING IN SMALL GROUPS IN EARLY SCHOOL EDUCATION

Summary

The teacher's wise and reflective decisions on planning to teach the group work relate to his or her psychological and pedagogical awareness which concerns multidimensional values of this form of didactic work. Teachers' family arity with benefits and their understanding of the sense of learning how to act, as well as, through students' actions taking in class and peer environments favour the mutual execution of tasks and improve the spheres of their personal development, both basic and specific one. The article focuses on children's school learning in small groups. It presents the results of the fragmentary diagnostic research including the opinions of both teachers of the primary school and children attending to classes 1-3 of the primary school on advantages and disadvantages of mutual learning during lessons prepared in the organisational form of work group classes.

Key words: primary school age, learning in small groups, opinions of teachers of primary school.

Wprowadzenie

Młodszy wiek szkolny jest specyficznym okresem życia dziecka, w którym najważniejsze zadania rozwojowe związane są z przejściem od aktywności indywidualnej do grupowej. Potrzeba bycia akceptowanym, docenianym i zauważanym u dzieci w młodszym wieku szkolnym jest stosunkowo silna (Fontana, 1995, s. 318), a jej zaspokojenie jest możliwe właśnie w grupie rówieśniczej. Dziecko, wchodząc w klasową grupę społeczną, przyswaja od swoich kolegów upodobania, zainteresowania, preferencje i postawy. Zaczyna się liczyć z opinią rówieśników, którzy stają się modelami do naśladowania, jak również wzorami myślenia, reagowania, spostrzegania i komunikowania się (Deptuła, 1997, s. 45).

1. Rozważania teoretyczne o uczeniu się dzieci w małych grupach

R.J. Arends zwraca uwagę na sens i społeczną wartość uczenia się w grupie. Podkreśla, że model uczenia się we współpracy wykracza poza uczenie się wiedzy szkolnej i nabywanie umiejętności, gdyż służy doniosłym celom społecznym (Arends, 1994, s. 325). Autor ten uważa, że psychologia społeczna oraz teoria małych grup dają solidną i uzasadnioną podstawę uczenia się we współpracy, które jest przeciwstawne nauczaniu rywalizującemu, gdyż oparte jest na wzajemnej zależności, nagradzaniu współdziałania, zawiązujących się stosunkach przyjacielskich, efektywności procesów komunikacyjnych, wspieranych intelektualnym wpływem i motywacją do ukończenia wspólnego zadania (Ibidem). Oprócz tego warto dodać, że w aktywnym uczeniu się w małych grupach znaczącą rolę odgrywa też doświadczenie w organizowaniu i przyswajaniu wiadomości w interakcji z uczestnikami grupy.

O zaletach uczenia się we współpracy można też przeczytać w publikacji K. Kruszewskiego, który zwraca uwagę na fakt, że w grupie współdziałającej większość interakcji zachodzących między uczniem ukierunkowana jest na rozwiązanie zadania, a proporcja czynności sprzyjających uczeniu się jest w takiej sytuacji najkorzystniejsza, dodatkowo wspierana pilnością oraz odpowiedzialnością za sukces grupy i za efekty jej działań. Wykorzystywanie na zajęciach edukacyjnych pracy grupowej jest wartościowym rozwiązaniem metodycznym, gdyż uczenie się zachodzi w trakcie czynności wspólnego działania albo czynności te wspomagają uczenie się (Kruszewski, 1992, s. 127-128, 132; Załona, 2014, s. 27-28; Załona, 2012, s. 46-47).

W polskich opracowaniach pedagogicznych opisano dokładnie uczenie się we współpracy, nazywane nauczaniem grupowym lub pracą w małych grupach. Kształcenie grupowe zorientowane jest na uczniowski system społeczny. Chociaż współczesna szkoła przedkłada indywidualne i bezpośrednie oddziaływanie na ucznia nad oddziaływanie przez grupę, to warto projektować proces dydaktyczny z organizacyjną formą zajęć pracy w grupach, ponieważ wykorzystywanie edukacyjnych wartości grupy może przyspieszać uczenie się (Niemierko, 2007, s. 237). Na kształcenie zróżnicowane w zakresie form organizacyjnych w klasach początkowych zwraca też uwagę S. Grzegorzewska, która uważa, że formy organizacji pracy na lekcji należą do najczęściej różnicowanych elementów procesu edukacyjnego. Autorka ta dowodzi, że największa grupa nauczycieli różnicuje pracę indywidualną, zbiorową, grupową oraz w parach (69,7%) (Grzegorzewska, 2009, s. 220). S. Palka jest zdania, że na lekcjach oprócz pracy frontalnej w większym stopniu powinna być stosowana praca grupowa jednolita bądź zróżnicowana. Jeżeli jest ona dostosowana do możliwości rozwojowych uczniów, przynosi dobre efekty dydaktyczne i wychowawcze, szczególnie jeśli jest powiązana z prowadzeniem poszukiwań badawczych, służących rozwiązywaniu problemów (Palka, 1999, s. 106).

Sens kształcenia grupowego ma swoje uzasadnienie w psychologicznej w teorii społecznego uczenia się, polegającej na modelowaniu zachowań według wzoru innych osób. Interpretacje i odniesienia do społecznego uczenia się znajdują się też w teorii L. Wygotskiego, który uważa, że uczenie się dziecka we współpracy z rówieśnikami jest koniecznym warunkiem efektywności kształcenia. Uczony ten dowiódł, że pozytywne działanie grupy jest tzw. sferą najbliższego rozwoju dziecka i jednocześnie bodźcem wyzwalającym chęć oraz gotowość do uczenia się w grupie. Docenił on rolę społecznych determinantów rozwoju człowieka oraz socjokulturowej koncepcji organizowania procesu uczenia się (Filipiak, 2012, s. 12, 15). Warto w tym miejscu uwzględnić również ważną tezę R. Fishera, który jest przekonany, że myślenie dziecka rozwija się dzięki społecznym doświadczeniom (Fisher, 1999, s. 23), zachodzącym m.in. w interakcjach zadaniowych członków grupy.

Przytoczone, jedynie wybrane, poglądy naukowców, uzasadniające psychologiczny i pedagogiczny wymiar uczenia się dzieci młodszych w klasowych grupach rówieśniczych, pokazują, że jest to wartościowa forma organizacji pracy na lekcjach, choć nie zawsze doceniana.

2. Metodologia badań własnych

Zagadnienie uczenia się dzieci w małych grupach jest interesujące poznawczo. Obserwacje zajęć w edukacji wczesnoszkolnej potwierdzają, że nie jest to dominująca forma organizacji lekcji. Z moich doświadczeń, obserwatora procesu edukacyjnego na I etapie szkolnego nauczania, wynika, że nauczycielki wykorzystywały pracę w grupach na co 10. zajęciach i z pewnością nie jest to sytuacja zadawalająca (Zaclona, 2012).

Zaplanowanie wycinkowych badań diagnostycznych, których celem było zebranie opinii nauczycieli oraz uczniów z klas II i III szkoły podstawowej o walorach oraz wadach uczenia się w małej grupie rówieśniczej ma dać rozeznanie, co dwa najważniejsze podmioty edukacji sądzą o tej formie organizacji kształcenia.

Problematyka badań celowo skoncentrowana była na dwóch pytaniach, które z założenia dopełniały zebrany materiał faktograficzny, a które sformułowane zostały w następujący sposób:

- Jakie są opinie nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej o walorach i wadach uczenia się dzieci w małej grupie?
- Jakie są opinie dzieci z klas II i III szkoły podstawowej o uczeniu się w małych grupach?

Badania prowadzone były w trakcie 2 kolejnych lat szkolnych – 2011/2012 i 2012/2013. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego i technikę wywiadu. Wywiady z nauczycielkami pracującymi w szkołach miejskich były prowadzone indywidualnie, z ukierunkowaniem rozmowy na pytania problematyki badawczej. Rozmowy z dziećmi z 2 miejskich szkół też miały charakter wywiadów indywidualnych, a prowadzone były po zajęciach, na których realizacja tematu zajęć odbywała się formą pracy grupowej jednolitej lub zróżnicowanej. Do rozmów z uczniami wykorzystywano czas przerwy lub ich pobytu na zajęciach w świetlicy szkolnej.

W badaniach wzięło udział łącznie 30 nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej oraz 114 uczniów. Badane nauczycielki miały staż pracy zawodowej 13-20 lat, zatem były to osoby z dużym doświadczeniem pedagogicznym, a niektóre (7) wdrażały w szkole autorskie, innowacyjne pomysły metodyczne, co świadczy o ich zaangażowaniu i chęci doskonalenia swojej pracy. Wszystkie badane posiadały stopień nauczyciela dyplomowanego.

Szczegółowe dane o grupie uczniów biorących udział w badaniach zestawione są w tabeli 1.

Tabela 1

Badani uczniowie z klas II i III

Lp.	Szkoła podstawowa (klasa)	Klasy		Liczba	%
		II	III		
1.	I	26	32	58	51
2.	II	28	28	56	49
Razem		54	60	114	100

Źródło: badania własne.

Z danych zamieszczonych w powyższej tabeli wynika, że wywiadów udzieliło 54 uczniów z klas II i 60 z klas III. Dla zobiektywizowania wyników badań wybrano w miarę równoliczną grupę uczniów z 2 różnych szkół, co potwierdzają dane liczbowe – z jednej szkoły było 58 dzieci, a w drugiej uczyło się 56 uczniów.

3. Analiza wyników badań własnych

Omówienie wyników badań własnych będzie odpowiadało kolejności pytań w problematyce badawczej, aby pokazać odpowiedzi nauczycielek i uczniów edukacji wczesnoszkolnej, które są ich opiniami o pracy w małych grupach w trakcie zajęć edukacyjnych.

4. Walory i wady pracy grupowej w opiniach nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej

Wykorzystywanie różnorodnej formy organizacji zajęć przez nauczycieli jest wynikiem ich wiedzy i doświadczeń metodycznych, związanych z planowaniem i realizacją treści nauczania. Spośród grupy badanych 13 nauczycielek celowo, świadomie i z wyprzedzeniem czasowym planuje tematykę zajęć, która będzie realizowana w formie zajęć opartych na aktywności małych grup. Deklarowały one, że zajęcia takie projektują zazwyczaj raz w miesiącu. Inne osoby – 17 nauczycielek – odpowiadają, że są świadome korzyści, jakie niesie uczenie się dzieci w grupach, ale nie są skłonne korzystać z tej formy zajęć systematycznie, sięgając po nią doraźnie, według potrzeb, a także nie określając dokładnie jej częstotliwości. Preferują one pracę w parach, uważając ją za bardziej ekonomiczną w czasie i wymagającą mniej zabiegów organizacyjnych oraz dyscyplinujących.

Wszystkie badane osoby w rozmowie wymieniały zalety pracy w małych grupach i zwróciły uwagę na jej przydatność w nauczaniu dzieci w młodszym wieku szkolnym. Opinie o zaletach pracy grupowej zostały zebrane w ujęciu tabelarycznym (tabela 2).

Tabela 2

Walory pracy grupowej – opinie badanych nauczycielek (N=30)

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Liczba	%
1.	Doskonali umiejętności współpracy	21	18
2.	Motywuje do działania/aktywności	18	14
3.	Dzieci uczą się od siebie	16	12
4.	Rozwijają umiejętności komunikacyjne	15	12
5.	Integruje zespół uczniów	13	10
6.	Uczy odpowiedzialności za pracę	12	10
7.	Uczy planowania pracy	10	8
8.	Uczy podziału zadań	9	7
9.	Daje poczucie bezpieczeństwa	7	5
10.	Jest punktem odniesienia do wiedzy innych osób	5	4
11.	Daje poczucie wspólnego sukcesu	3	2
Razem		129	100

Źródło: badania własne.

Nauczycielki edukacji wczesnoszkolnej, odwołując się do swoich doświadczeń, określiły łącznie 129 zalet nauczania grupowego, które posegregowane zostały w 11 różnych kategoriach odpowiedzi. Wszystkie badane wyliczały po 3-5 walorów takiej formy organizacji zajęć. W tabeli 2 liczba odpowiedzi nauczycielek jest ułożona od największej do najmniejszej, z uwzględnieniem poszczególnych kategorii. Warto jednak zaznaczyć, że w wymienionych walorach pracy grupowej wyraźnie widać, iż sformułowane wypowiedzi dotyczą korzyści zarówno dydaktycznych, jak i wychowawczych. W zbiorze korzyści związanych z aspektem dydaktycznym znajdują się następujące sformułowania: dzieci uczą się od siebie (12% odpowiedzi), uczą się planowania pracy (8%) i podziału zadań (7%) – dwie ostatnie odpowiedzi dotyczą umiejętności związanych z organizacją samodzielnej pracy grupowej. W skład

wymienianych przez nauczycielki walorów wychowawczych wchodzi z kolei: doskonalenie umiejętności współpracy w zespole (18%), wzajemne motywowanie się dzieci do aktywności (14%), rozwijanie umiejętności komunikacyjnych w zgodnej pracy grupowej (12%), integracja członków zespołu (10%), uczenie się odpowiedzialności za pracę swoją i efekt pracy zespołu (10%), poczucie bezpieczeństwa w grupie (5%) oraz poczucie wspólnego sukcesu (2%). Analiza odpowiedzi badanych nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej pokazuje, że mają one świadomość rozmaitych korzyści, które wynikają z aktywności poznawczej uczniów w formie organizacyjnej zajęć realizowanych w małych grupach. Znamienne jest, że w ich wypowiedziach przeważają korzyści ściśle związane z wychowaniem i sferą cech kierunkowych osobowości. Tylko w niewielkim zakresie dostrzegają one zalety pracy grupowej, bezpośrednio dotyczące uczenia się treści programowych, nabywania nowych wiadomości i umiejętności określonych w podstawie programowej dla I etapu edukacji szkolnej.

Z punktu widzenia zakresu prowadzonych badań, diagnozujących i opisujących rzeczywistość edukacyjną w nauczaniu początkowym, ważne było także poznanie opinii badanych nauczycielek na temat wad pracy w małych grupach na zajęciach lekcyjnych. Odpowiedzi te uporządkowane zostały w 6 odmiennych treściowo kategoriach i przedstawione w tabeli 3.

Tabela 3

Wady pracy grupowej – opinie nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej (N=30)

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Liczba	%
1.	Rozluźniona dyscyplina w klasie	26	23
2.	Wymaga odpowiedniego przygotowania przestrzeni klasy	25	22
3.	Zdolniejsi pracują za innych	20	18
4.	Trudno ocenić wkład wszystkich członków grupy	19	17
5.	Nie jest łatwo nadzorować pracę wszystkich grup	16	14
6.	Zdolniejsi narzucają swoje zdanie	7	6
Razem		113	100

Zródło: badania własne.

Łącznie 30 nauczycielek podało 113 odpowiedzi, a każda osoba, formułując swoją opinię, wymieniła od 2 do 5 wad nauczania w małych grupach. Większość z nich (59%) dotyczyła spraw rozluźnienia dyscypliny, organizacji przestrzeni klasowej i trudności w nadzorowaniu pracy wszystkich grup. Nauczycielki dostrzegają zatem przede wszystkim organizacyjne kłopoty związane z pracą grupową na szczeblu nauczania początkowego i – jak mówią – właśnie to je zniechęca do systematycznego wykorzystywania prezentowanej formy pracy. 9 spośród badanych osób uważało, że trudności te nie są w stanie zrównoważyć pozytywnych aspektów tej formy organizacyjnej, dlatego sporadycznie planuje ją w przebiegu zajęć. W opisie wyników należy także zwrócić uwagę, że 51% odpowiedzi dotyczy odczucia badanych, iż gros pracy w grupie przypada na uczniów zdolnych (18%), którzy narzucają swoje zdanie innym (6%) i trudności samych nauczycieli ze sprawiedliwym ocenianiem pracy poszczególnych członków grup (14%). Odpowiedzi te potwierdzają, co prawda tylko pośrednio, że badane osoby nie potrafią znacząco ograniczyć lub całkowicie wyeliminować kłopotów związanych z precyzyjnie określonymi kryteriami oceny, zasadami pracy grupowej i przydziału zadań dla poszczególnych uczniów. Z tego też względu wolą świadomie nie organizować tej formy pracy, niż borykać się z problemami metodycznymi i organizacyjnymi na zajęciach edukacyjnych.

5. Opinie uczniów klas II i III o pracy w małych grupach na zajęciach szkolnych

Znając opinie nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej na temat pracy grupowej na zajęciach lekcyjnych, warto odnieść się też do spostrzeżeń uczniów. Jest to tym bardziej cenne, że tylko 4 osoby spośród badanych nauczycielek w krótkiej ewaluacji zajęć chociaż raz pytały uczniów, co sądzą o takiej formie pracy.

W grupie 114 badanych uczniów zebrano 123 odpowiedzi, które treściowo odpowiadały walorom takiej aktywności. Pogrupowano je w 7 odmiennych kategorii, a odpowiedzi zestawione zostały w tabeli 4.

Tabela 4

Pozytywne opinie uczniów klas II-III o pracy w grupach (N=114)

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Liczba	%
1.	Lubię pracować z kolegami	31	25
2.	Razem coś robimy	27	22
3.	Mamy dużo pomysłów	24	20
4.	Mogę poznawać innych	16	13
5.	Sprawiedliwie dzielimy się pracą	14	11
6.	Słucham, co mówią inne dzieci	6	5
7.	Nie wstydzę się rozmawiać z kolegami	5	4
Razem		123	100

Zródło: badania własne.

Dla uczniów praca w grupach ma znaczącą wartość, gdyż daje możliwość pracy z kolegami – powiedziało tak 31 osób, co stanowiło 25% wszystkich odpowiedzi. Uczniowie doceniają też fakt, że wspólnie wykonują zadania i mają przy tym dużo różnych pomysłów – te 2 kategorie stanowią razem aż 44% odpowiedzi. 11% opinii dzieci dotyczy sformułowania „sprawiedliwie dzielimy się pracą” – z pewnością jest to symptom zadawalający, świadczący o tym, że dzieci w młodszym wieku szkolnym są w stanie zadbać o równy przydział zadań w grupie, mając świadomość sprawiedliwości wobec innych członków grupy. Dla uczniów ważny jest też fakt, że mogą lepiej się poznać i wiedzą, kiedy na kogo mogą liczyć, kto nadaje się do jakiej roli w grupie – takich wypowiedzi było 13%. W grupie badanych uczniów 11 osób (9%) zwróciło uwagę, że słucha tego, co mówią inne dzieci i nie wstydzi się rozmawiać z kolegami. W tych sformułowaniach można dostrzec, że wspólne dyskusje w grupie są dla dzieci ważne, gdyż mogą uczyć się nie tylko kulturalnego zachowania oraz wymiany poglądów, ale poprzez słuchanie innych również nie lekceważyć ich zdania i wzbogacać swoje wiadomości. W rozmowach z rówieśnikami ta grupa dzieci czuje się pewnie i bez obaw bierze udział w aktywności grupy.

Badani uczniowie z II i III klas dostrzegają też uchybienia w pracy w małej grupie. Na 114 badanych dzieci 36 (31,6%) wyraziło właśnie takie zdanie, niektóre podawały po 2 różne sformułowania, dlatego łączna liczba negatywnych opinii wynosi 56. Szczegółowe odpowiedzi dzieci 8- i 9-letnich zobrazowane są w tabeli 5.

Tabela 5

Negatywne opinie uczniów klas II-III o pracy w grupach (N=36)

Lp.	Kategorie odpowiedzi	Liczba
1.	Wolę pracować sam	22
2.	Jest hałas, bo dzieci się kłócą	15
3.	Jedna osoba chce rządzić	8
4.	Mało osób chce ze mną być w grupie	8
5.	Nie robię tego, co chcę	3
Razem		56

Źródło: badania własne.

Koncentrując się na wypowiedziach uczniów, należy podkreślić, że 22 osoby zwróciły uwagę, iż preferują pracę indywidualną, gdyż lepiej koncentrują się wtedy na zadaniu, a ich sukces zależy tylko od nich samych, zaś 3 dzieci stwierdziło, że nie robi tego, co chciałoby, gdyż muszą podporządkować się innym lub podjąć się przydzielonej pracy, a wołałoby robić coś innego. Niektórzy uczniowie (15 osób) uważają, że podczas pracy grupowej w sali lekcyjnej jest zbyt głośno, gdyż dzieci kłócą się o to, kto będzie przewodniczył grupie, kto jakie zadania będzie wykonywał, kto dokona podsumowania pracy lub czyje zdanie jest najważniejsze. Takie opinie dzieci dowodzą, że nie są one jeszcze dostatecznie wdrożone w kulturalną wymianę zdań i same nie są w stanie dokonać podziału obowiązków w grupie, tak aby wszyscy jej członkowie byli zadowoleni, a zadania odpowiadały ich możliwościom rozwojowym.

Fakty te potwierdzają tezę, że brakuje systematycznego i celowego wdrażania uczniów edukacji wczesnoszkolnej, zgodnego z zasadą stopniowania trudności, we współpracę w małych grupach, a okazjonalnie oraz sporadycznie prowadzona taka forma organizacji zajęć nie utrzuca i nie pogłębia ich umiejętności zgodnego współdziałania ukierunkowanego na cel zadaniowy. Sformułowania, że 1 osoba w grupie chce nią zarządzać, uczniowie też odczuwają jako wadę takiej formy zajęć – jest to opinia 8 dzieci. Te wypowiedzi też mają swoje źródło w nieprzygotowaniu uczniów przez nauczycieli do taktownej wymiany zdań, szacunku do wszystkich członków grupy oraz eliminowania zachowań narzucania swojej woli przez niektóre dzieci. Należy przyznać, że badani uczniowie z klas II i III szkoły podstawowej trafnie zwrócili uwagę na zakłócenia wzajemnego komunikowania się w grupie, niedociągnięcia w organizacji pracy oraz trudności w utrzymaniu ładu i porządku w trakcie wykonywania zadań. Nie można też pominąć odpowiedzi 8 uczniów, z których wynika, że rówieśnicy z klasy nie chcą z nimi współpracować. Dzieci te (6 osób) nie potrafiły powiedzieć, dlaczego tak się dzieje, zaś 2 stwierdziło: „gorzej się uczę, nie umiem wszystkiego i wolno myślę, dlatego mnie nie chcą”. Chociaż grupa uczniów, która czuje się odrzucona, stanowi 5,3% badanych, niemniej jednak trzeba zauważyć, że taka sytuacja nie daje im wsparcia grupy rówieśniczej i nie stymuluje do aktywności na miarę możliwości rozwojowych. Trzeba też dostrzec wychowawczy aspekt takich sytuacji, w których pozostałe dzieci z klasy nie są uwrażliwione na pomoc i szacunek dla „inności”, co we współczesnej edukacji jest jednym z podstawowych paradygmatów pedagogiki inkluzyjnej i nauczania niesegregacyjnego. Zastanawiające jest, że badane nauczycielki nie zwróciły uwagi na to zagadnienie.

Podsumowanie

Optymalizacja potencjalnych szans rozwojowych dzieci w młodszym wieku szkolnym i stymulowanie ich rozwoju jest troską współczesnej edukacji na I etapie szkoły podstawowej. Szukanie lepszych jakościowo rozwiązań metodycznych w planowaniu i prowadzeniu lekcji przyczynia się do wyższej efektywności procesu edukacyjnego, dając nauczycielowi satysfakcję zawodową, a ucznia przekonując o wartości szkolnego uczenia się. Docenienie uczenia się w małych grupach rówieśniczych jest szansą na pobudzanie aktywności dzieci w młodszym wieku szkolnym, usprawnianie ich procesów poznawczych, a także kształtowanie postaw prospołecznych i proedukacyjnych.

Analiza wyników wycinkowych badań empirycznych dowodzi, że pozytywne strony uczenia się w grupach na zajęciach lekcyjnych doceniają nauczyciele i dostrzegają również uczniowie. Nauczycielki edukacji wczesnoszkolnej zwróciły uwagę przede wszystkim na wychowawczy aspekt tej formy nauczania. W ich opinii uczenie się w małych grupach usprawnia współpracę jej członków, motywuje do działania, doskonali procesy komunikacji między dziećmi, integruje zespół, uczy odpowiedzialności, planowania i podziału zadań, a także daje poczucie wspólnego sukcesu. Uczniowie z klas II i III szkoły podstawowej podkreślali, że lubią uczyć się z kolegami, ponieważ mają wtedy dużo pomysłów, lepiej poznają osoby z klasy i uczą się od nich poprzez słuchanie, a także mają poczucie, że wspólne wykonywanie zadania wymaga umiejętności współpracy. Do wad uczenia się w formie grupowej badane nauczycielki zaliczyły zakłócenia ładu i porządku w klasie – rozluźnienie dyscypliny, konieczność przygotowania przestrzeni klasy, trudności w nadzorowaniu pracy wszystkich grup, a także dominowanie w grupie osób zdolnych. Spośród 114 badanych 8- i 9-latków 31,6 % uznało, że oprócz plusów praca w grupach ma też sporo minusów. Zwracali oni uwagę przede wszystkim na to, że wolą uczyć się sami, a także na zbyt duży hałas podczas takiej pracy.

Konkludując, należy zaznaczyć, że uczenie się dzieci młodszych w małych grupach jest uznaną i docenianą formą edukacji. Dobrze zaplanowane i mądrze realizowane przez nauczycieli ma ono istotną wartość w procesie szkolnej edukacji. Efektywne wykorzystanie czasu nauki w uczeniu się od siebie, możliwość generowania wielu różnorodnych pomysłów, korzystanie z rozmaitych form języka, tj. czytania, pisanie, mówienia i umiejętnego słuchania, a także nabywanie kompetencji komunikacyjnych w relacjach osobowych dają uczniom poczucie własnej wartości i wiary w siebie. Aby te ważne cele uczenia się mogły być spełnione, nauczyciele muszą jednak zadbać o jasne i konkretnie sformułowane zadania, właściwy dobór uczniów do grup, umiejętne kierowanie i zarządzanie grupami oraz świadome eliminowanie lub ograniczanie zakłóceń w środowisku klasowym. Świadome i elastyczne korzystanie z pracy grupowej jednolitej lub zróżnicowanej w toku szkolnego nauczania jest ściśle związane z dojrzałą refleksją zawodową nauczyciela, podejmowaną przed, w trakcie i po działaniu pedagogicznym.

Bibliografia

- Arends, R.J. (1994). *Uczymy się nauczać*. Tłum. K. Kruszewski. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Bąk, E. (2011). W grupie, z grupą i dla grupy. *Psychologia w szkole*, 1, 53-57.
- Deptuła, M. (1997). *Szanse rozwoju psychologicznego dziecka w zmieniającej się szkole*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Filipiak, E. (2012). *Rozwijanie zdolności uczenia się z Wygotskim i Brunerem w tle*. Sopot: GWP.
- Fisher, R. (1999). *Uczymy się myśleć*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Fontana, D. (1995). *Psychologia dla nauczycieli*. Tłum. M. Żywicki. Poznań: Wydawnictwo Zys i S-ka.
- Grzegorzewska, S. (2009). *Różnicowanie kształcenia w klasach początkowych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Hamer, H. (1994). *Klucz do efektywności nauczania. Podręcznik dla nauczycieli*. Warszawa: Wydawnictwo Veda.
- Kruszewski, K. (red.). (1992). *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Niemierko, B. (2007). *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne.
- Palka, S. (1999). *Pedagogika w stanie tworzenia*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Pawlak, B. (2009). *Praca grupowa w edukacji wczesnoszkolnej*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Reid, J., Forrestal, P., Cook, J. (1996). *Uczenie się w małych grupach w klasie*. Tłum. E. Troczyńska, J. Troczyński, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Zaclona, Z. (2012). *Wokół zagadnień edukacji wczesnoszkolnej*. Nowy Sącz: Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu.
- Zaclona, Z. (red.). (2014). *„Edukacja dla przyszłości. Uczmy się uczyć, poznając siebie i świat”*. Program nauczania dla edukacji wczesnoszkolnej. Program opracowany w ramach projektu „Uczmy się uczyć”. Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty. Działania 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Nowy Sącz: Wydawca Fundacja Europa+.